

Редько В. Г.

доктор педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник, завідувач відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України,

Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4035-4925>

ФЕНОМЕН ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ЗМІСТІ МОДЕЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ З ІНОЗЕМНИХ МОВ ДЛЯ 5–9 КЛАСІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Усвідомлення змісту європейських стандартів насамперед спрямовує авторів навчальних програм і вчителів на переосмислення функцій іноземної мови, перегляд її місії в сучасному мобільному та глобалізованому світовому просторі [1]. А отже, зміна пріоритетів, яка відбулася в останнє десятиліття у світовій педагогічній галузі, детермінує аналогічні трансформації й у вітчизняній шкільній іншомовній освіті. Посилюється роль компетентнісного, комунікативного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, культурологічного підходів до навчання іноземних мов, їхні функції активно спрямовуються на забезпечення учнів достатнім рівнем іншомовного спілкування, котрий давав би їм змогу без великих зусиль розпочинати й підтримувати мовленнєву взаємодію в межах програмової тематики, користуватись адекватними мовними засобами та дотримуватись особливостей нормативної комунікативної поведінки в різноманітних соціальних умовах спілкування. Ці трансформації збільшують навантаження на змістовий аспект шкільної іншомовної освіти. Крім того, тенденція формування в учнів ключових і міжкультурної іншомовної комунікативної як предметної компетентностей мотивує певне розширення змісту навчання, долучення до нього додаткових інформаційних (текстів для читання, аудіоматеріалів, діалогів тощо) й методичних (вправ і завдань) матеріалів, які забезпечуватимуть якісне оволодіння пропонованим змістом та сприятимуть набуттю досвіду успішно виконувати мовні операції й мовленнєві дії для формування механізмів іншомовного спілкування.

Зазначені зміни в цілях навчання іноземних мов, зумовлені світовими тенденціями активізації міжнародних контактів у різних сферах життєдіяльності, спричинюють поглиблення обсягу навчального матеріалу. В результаті постала об'єктивна потреба в перегляді часових меж і кількості тижневих годин, котрі можуть бути відведені на засвоєння оновленого змісту, що даватиме учням можливість на рівні базової освіти підвищувати якість володіння іноземною мовою як важливим засобом міжкультурного спілкування в сучасному мультилінгвальному й полікультурному світовому середовищі.

Останніми роками навчальні програми з іноземних мов створюються за рамковим принципом: у них окреслюються спільні для всіх іноземних мов цілі навчання та пропонується узагальнена тематика спілкування для кожного класу в межах особистісної, публічної, освітньої сфер. Такий підхід дає змогу вчителям і авторам підручників самостійно визначати інформаційну наповненість змісту нарративів, котрі мають породжувати учні та зі змістом яких їм належить

знайомитись у рецептивних видах мовленнєвої діяльності (письмових і аудіотекстах), долучати додаткові інформаційні матеріали, характерні для регіонів їх проживання (красезнавчий регіональний компонент).

У програмах зроблено акцент на тому, що *компетентнісно орієнтоване навчання іноземних мов* розглядається як здатність учнів відповідно до вікових особливостей і потенційних можливостей свідомо виконувати навчальні дії, що забезпечують оволодіння іншомовним спілкуванням в усній та письмовій формах у межах сфер, тем, ситуацій і з допомогою мовних засобів, окреслених чинною програмою [2; 3]. А отже, *компетентна особистість учня* кожного класу за результатами вивчення іноземної мови повинна бути здатною демонструвати вміння ефективно користуватись іншомовною інформацією, окресленою її комунікативними потребами та презентованою соціальним оточенням, оцінювати її й добирати ту, котрої потребує життєва діяльність, впливати на неї, адаптуючи її кількісні та якісні характеристики до власних іншомовних комунікативних потреб. Учень у межах змісту програм засобами іноземної мови повинен уміти аргументовано висловлювати власні думки, ідентифікувати зміст прочитаних і почутих текстів, дотримуватися в різних соціальних середовищах адекватної комунікативної поведінки під час спілкування, прийнятої в країнах, мова яких вивчається, демонструвати своє ставлення до інформації, отриманої з усних і письмових джерел [4].

Компетентнісно орієнтоване навчання іноземних мов, деклароване змістом модельних навчальних програм, доцільно розглядати з кількох позицій, а саме: а) цілей шкільної іншомовної освіти загалом і на певному етапі (класі) навчання зокрема; б) особливостей добору й організації інформаційного змісту навчання іноземної мови; в) особливостей добору та використання методів, форм і засобів навчання відповідно до його умов; г) особливостей організації навчального процесу; д) особливостей об'єктів, форм і видів контролю навчальних досягнень учнів.

Відповідно до змісту програм, *мета компетентнісно орієнтованого навчання іншомовного спілкування учнів 5–9-х класів* полягає у спрямуванні навчального процесу на формування в учнів здатності цілісно поєднувати здобуті знання, сформовані вміння й навички, набутий навчальний досвід, світоглядні цінності, ставлення та переконання з активною, творчою, самостійною науково-дослідницькою діяльністю в межах окреслених навчальною програмою орієнтирів у процесі добору й використання мовного та інформаційного матеріалу для продукування усних і письмових текстів та для ідентифікації чужомовних висловлювань у процесі їх сприймання під час читання і слухання.

У процесі навчання іншомовного спілкування комплексно реалізуються *освітня, виховна й розвивальна* функції не як окремі цілі уроку, а через зміст галузі та навчально-пізнавальні процеси.

Зміст навчання іноземної мови забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на засадах оволодіння нею в контексті міжкультурної парадигми, що передбачає навчання мови народу, який нею спілкується, та ознайомлення з його культурою. Такий

підхід зумовлює формування готовності до міжкультурної комунікації в межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування, визначених модельною навчальною програмою. Після закінчення *адаптаційного циклу (5–6-й класи)* учні ЗЗСО, котрі вивчають першу іноземну мову, досягають рівня А2, а після здобуття базової освіти (на кінець 9-го класу) – В1, для якого характерні результати навчальних досягнень у кожному виді мовленнєвої діяльності та який узгоджується із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти [5].

Програми застерігають, що формування ключових компетентностей засобами іноземної мови не є одноразовим видом діяльності. Це тривалий процес, котрий не закінчується вивченням певної теми спілкування або завершенням навчання в закладі загальної середньої освіти. Робота в цій сфері зумовлюється тематикою, визначеною навчальною програмою для кожного класу. Серед ключових компетентностей є такі, формування яких відбувається постійно, в різних обсягах і напрямках та впродовж усього процесу навчання іноземної мови. А є компетентності, вибіркоче формування котрих можливе лише в межах окремих тем спілкування. Крім того, певні ключові компетентності можуть формуватись інтегровано в межах кількох тем на різних етапах навчання. Таким чином, навчальна діяльність у певному класі, спрямована на формування деяких ключових компетентностей, може не відбуватися.

У програмах наголошується, що компетентнісно орієнтоване навчання іноземної мови доцільно вважати процесом формування не тільки ключових компетентностей, а й міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності як предметної з усіма її компонентами (мовною, мовленнєвою, соціокультурною, навчально-стратегічною). Відповідно, цей феномен варто трактувати в таких аспектах:

1) міжкультурна іншомовна комунікативна компетентність учнів – це сукупність набутих учнями знань, умінь, навичок, способів діяльності, ставлення, мотивів, необхідних для свідомого виконання комунікативних дій, спрямованих на оволодіння іншомовним спілкуванням у межах вимог навчальної програми для кожного класу;

2) міжкультурна іншомовна комунікативна компетентність – це інтегрована характеристика особистості школяра, котра передбачає формування в нього здатності до набуття досвіду іншомовного спілкування в усній і письмовій формах у межах програмових вимог та забезпечує засвоєння ним культурних цінностей народу, мова якого вивчається;

3) формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності – це діяльність у формі діалогу культур, котру має організовувати вчитель та/або котрій повинен сприяти зміст підручника в межах таких структурних компонентів: *мотиваційного* (ставлення учнів до навчання й усвідомлення ними соціальної потреби в оволодінні іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування; ціннісні орієнтації); *когнітивного* (знання, вміння, навички, досвід іншомовної комунікативної діяльності, що дає змогу адаптуватися до світового соціуму); *діяльнісного* (способи та форми виконання навчальних дій, націлених на свідоме оволодіння іншомовною комунікативною діяльністю); *контрольно-*

оцінного (самооцінка й самоконтроль рівня власних навчальних досягнень); рефлексивного (самоаналіз, самооцінка, самокорекція процесу та результатів навчання й пошук шляхів їх удосконалення).

Список використаних джерел

1. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 22 May 2018 on Key Competences for Lifelong Learning. *Official Journal of the European Union*. 2018. 4.6. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&rid=7](https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&rid=7).

2. Редько В. Г., Полонська Т. К., Пасічник О. С., Басай Н. П. Концепція компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи. Київ : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 36 с.

3. Дидактичні та методичні засади компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі : навч.-методич. посіб. / за наук. ред. В. Г. Редька ; відп. за вип. Т. К. Полонська. Київ : «Конві Прінт», 2020. 288 с.

4. Редько В. Г. Теоретико-методичні засади компетентнісно-діяльнісної технології навчання іноземних мов. *Fundamental and applied researches in practice of scientific schools*. 2018. No. 2. Vol. 26. P. 313-320.

5. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / за наук. ред. С. Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.